

Tür: Kitap İncelemesi

Gönderim Tarihi: 27.12.2018

Kabul Tarihi: 28.02.2019

Atf Künyesi: İrim, M. (2019). “Rıza Yıldırım (2018), Geleneksel Alevilik (*İnanç, İbadet, Kurumlar, Toplumsal Yapı, Kolektif Bellek*)”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 127-131.

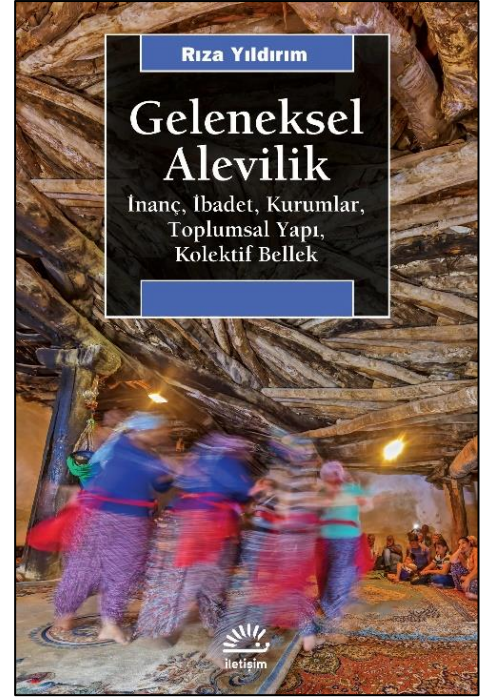
Rıza YILDIRIM (2018), GELENEKSEL ALEVİLİK

(*İnanç, İbadet, Kurumlar, Toplumsal Yapı, Kolektif Bellek*)

(İstanbul: İletişim Yayınları, 411 s., ISBN-13: 978-975-05-2509-4)

Müberra İRİM*

Alevilik inancıyla ilgili geçmişte ve günümüzde pek çok çalışma yapılmıştır. Özellikle son otuz yıldır akademik alanda Alevilik inancına aşırı bir ilgi olduğu görülmüştür. Fakat günümüzde yapılan akademik çalışmalar, 1950’den sonra kente göç eden Kemalizm, sosyalizm ve sol ideolojilerle tanışmış modern Alevilik üzerine yoğunlaşmıştır. Yalıtılmış bölgelerde kendi içine kapanan Aleviler, kentle ve kent kültürüyle tanışınca geleneksel Alevilikte oluşturulan toplumsal-dinî kodlar çözülmeye başlamıştır. Bu sebeple bugün yapılan modern Alevilik çalışmalarında Alevilik için önemli olan temel kodları görmemiz pek mümkün olmamıştır. Alevilik hakkında Türkiye’de yapılan ilk ciddi çalışmalar M. Fuad Köprülü tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalar 20. yüzyıl boyunca yapılan çalışmaları derinden etkilemiştir. Lakin, Köprülü’nün düşünceleri ideolojik ve sosyal ortamdaki bağımsız değildir. Haliyle Alevilik tam olarak ele alınamamış ve bazı önemli hususlar gözden kaçırılmıştır. Mevcut çalışmalardan farklı ve Alevilik için gerekli bir çalışma ortaya koyan Rıza Yıldırım’ın bu eseri 2013-2016 yılları arasında TÜBİTAK tarafından kurumsal ve finansal olarak desteklenen bir projedir. Proje belirli aşamalardan geçtikten sonra *Geleneksel Alevilik (İnanç, İbadet, Kurumlar, Toplumsal Yapı, Kolektif Bellek)* adı ile 2018 yılı Ekim ayında İletişim Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

13x19,5 cm boyutlarında 411 sayfalık hacme sahip olan kitabın ismi ön kapakta beş satır hâlinde okuyucuya sunulmuştur. Birinci satırda “Geleneksel”, ikinci satırda “Alevilik”, üçüncü satırda “İnanç, İbadet, Kurumlar”, dördüncü satırda “Toplumsal Yapı”, beşinci satırda ise “Kolektif Bellek” ifadesi yer almaktadır. İsimlerin bu şekilde alt alta dizilmesi, bizde, eserin yapı taşı oluşturulan kolektif belleğin şematik şeklinin ifade edilmeye çalışıldığı hissiyatını oluşturuyor. Kitabın ön kapağındaki fotoğraf, okuyucuya muhtevasına dair haber veren bir nitelik taşımaktadır. Yazar, eserin arka kapağındaki açıklamalarıyla eserin içeriğiyle ilgili bir nebze de olsa bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. Yıldırım, arka kapakta Aleviliğin en alt katmanını oluşturan geleneksel Aleviliğin önemine değinir ve gitgide kaybolmakta olduğunu üzüntüyle ifade eder. Bu düşüncelerini “*Bir insanlık mirası göz göre göre kayboluyordu. Ve biz, her bir görüşmemizde bu gerçeği biraz daha yakından gözlemliyoruz, bu büyük kaybın hüznünü biraz daha*

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Karaman/Türkiye. E-Mail: irimuberra@gmail.com.

derinden seziyorduk.” şeklinde ifade etmiştir. Kitabı açtığımızda, ilk üç sayfada kitapla ilgili bilgiler var. Dördüncü sayfada ise okuru yazarın özgeçmişi karşılamaktadır. Özgeçmişte yazarın eğitim faaliyetlerini, Alevilikle ilgili daha önce yaptığı çalışmaları görme imkânı buluyoruz. Bu alanda yetkin bir araştırmacı olan Yıldırım’ın, 2017 yılında yine aynı yayınevinden *Aleviliğin Doğuşu* adlı kitabının yayımlandığını öğreniyoruz. Aynı sayfanın hemen alt kısmında yazar, eserin oluşum sürecini, proje kapsamını ve proje bursiyer isimlerini vererek bilgilendirmeyi sonlandırmıştır. Ardından gelen sayfada ithaf niteliği taşıyan *“Alçakta, yüksekte yatan erenler!..”* ifadesi yer alıyor.

Eserin yedinci sayfasından başlayan “İçindekiler” kısmı, onuncu sayfada sona ermektedir. “İçindekiler” den anlaşıldığı üzere kitap iki ana Bölümden oluşmaktadır. Fakat yazar bu ana bölümleri kendi içerisinde alt başlıklara ayırmıştır. Birinci Bölüm’de eserin teori ve yöntemine (s. 29-116), İkinci Bölüm’de ise geleneksel Aleviliğe (s. 117-389) yer verilmiştir. Eserin son iki başlığı “Kaynakça” (s. 393-405) ve “Dizin” (s. 405-411) için ayrılmıştır.

“İçindekiler” kısmının hemen ardından “Kaynak Kişiler” gelmektedir. Burada eserin temel iskeletini oluşturan derleme çalışmasının kaynak kişileri hakkında (yaş, Alevi toplumundaki yeri -dede, talip, ocakzade, cem âşığı, ana gibi- eğitim düzeyi, öğrenim durumu) bilgileri verilmiştir. “Önsöz”de “Eksik Kalan Bir Hikâye” ve “Yitirilen Geleneksel Alevilik” başlıkları ile bazı açıklamalarda bulunulmuştur. İlk başlığın hemen altında yazar, köylerde derleme yaparken tanıştığı Âşık Hüseyin’den bahseder. Âşık Hüseyin’in geleneksel Aleviliğe dair anlattığı her şeyi aşkla, büyük bir coşkuyla anlatması yazarı derinden etkilemiştir ve bu projeye girişmekle ne kadar doğru bir şey yaptığının farkına varmasına vesile olmuştur. Sözlü kültürde yaşayan engin bilgiler ve bu bilgilere sahip kişilerle tanışarak ivedilikle geleneksel Alevilik hakkında çalışma yapılmasının ne kadar doğru olduğunu bir kez daha kavramıştır o dönemde. Yazar, iki yıl sonra yine bir derleme çalışması yaparken Âşık Hüseyin’in vefat ettiğini öğrenir ve bundan derin bir üzüntü duyar. Yazar, eğer bu çalışma yapılmıyorsa Âşık Hüseyin ve onun gibi Hak âşıklarının bilgilerinin tamamen kaybolacağını söyleyerek çalışmanın gerekliliğini burada okuyucuya hissettirir. “Yitirilen Geleneksel Alevilik” adını taşıyan başlıkta ise 20. yüzyılda Kemalizm ve sol ideolojilerle tanışmasıyla ortaya çıkan melez kimlikten dolayı Aleviliğin en temel bileşimlerinden kopuşu, gelenekselliğin kaybına sebep olması anlatılmaktadır. Bu araştırma projesi “Büyük kısmı kaybolan işte bu geleneksel Alevilik bilgisini tespit etmek amacıyla dizayn edilmiş ve hayata geçirilmiştir (s. 25-26).” “Önsöz”ün sonunda kurumsal ve finansal olarak destek veren TÜBİTAK’a, kaynak kişilere (dede, baba, âşık, ana, kamber, sofı...), araştırma görevlilerine ve doktora öğrencilerine teşekkür edilmiştir. Mütevazı bir şekilde “(...) ortaya çıkan bu eserin gerçek sahibi ve müellifi de onlardır. Kapakta benim isminin yazmasının tek geçerli nedeni, üç yüz ismin aynı anda yazılamayacak olmasıdır.” (s. 28) ifadesi kullanılarak bu kısım sonlandırılmıştır. Yazar, “Önsöz”ün hemen ardından Birinci Bölüm’e giriş yapmıştır. “Teori ve Yöntem” adını taşıyan bu bölüm “Literatür, Teorik Çerçeve, Yöntem” diye üç ana başlıktan oluşmaktadır. Ardından gelen “Giriş” başlığı altında Aleviliğin kentleşmeden etkilendiği ortak referansların belirlenmesine yönelik sistemli ve kapsamlı bir çalışma yapılmamış olduğunu saptayan araştırmacı, eserini bu boşluğu doldurmaya yönelik atılmış bir adım olarak görmektedir. Burada çalışmanın konusu, saha çalışması için tercih edilen şehirler ve köyler de açıklanmıştır. “Literatür” ana başlığının alt başlığı olan “Alevilik Çalışmalarına Genel Bir Bakış”ta yazar, Alevilik üzerine yapılan çalışmaları modern dönemle sınırlı tutmanın yanıltıcı olduğu kanısındadır. Derli toplu bir literatür değerlendirmesi için en az 16. yüzyıl başlarına kadar gidilmesinden yana ve kendisi de eserini bu dönemden başlatmayı uygun görmüştür. Ardından Aleviliğin Osmanlı dönemine kadar uzanan zihniyet kodlarından bahsetmiştir. Kızılbaşların Şah İsmail’i desteklemesi sebebiyle Osmanlı, onları tehdit unsuru olarak görmüştür. Yavuz Selim de bu meseleye müdahale ederken Kızılbaşları sapkın ve Osmanlı nizamının siyâsî düşmanı olarak ilan eder. Yazar, Osmanlı’nın bu zihniyet mirası modern dönem Alevilik çalışmalarını şekillendirdiğinden bahsetmiştir. Yazının başında Türkiye’de yapılan ilk çalışmaların Köprülü tarafından yapıldığından bahsetmiştik. İdeolojik ve siyasal bakımdan bağımsız olmayan bu çalışmalar, kendinden sonra gelen nesillerin çalışmalarını da derinden etkilemiştir. Yazar, Köprülü Paradigması’na sadık kalan araştırmalara yer vermiştir. Bahsi geçen çalışmalar Aleviliğin tarihsel kökenlerine odaklanıp yaşayan Alevilikle dolaylı olarak ilgilenmiş ve 1980’lerden itibaren yaşayan Alevi topluluklarına bir yönelme olmuştur. Yıldırım, milliyetçi-muhafazakâr yaklaşım olarak kentleşen Alevilerden bahsederken ilk kuşağın Kemalizm’den,

ikinci neslin ise 1960 sonları ve 1970’lerde sol ideolojilerden etkilenip onu benimsediklerinden bahsetmiştir. Geleneksel Alevilikte dede, baba gibi yetkin kişiler varken 1980’lerde Alevi bilgi üretimi, temsilciliği konusunda kendisini yetkin gören yeni bir grup ortaya çıkmıştır: Alevi araştırmacıları. Tekrar Alevilikle ilgili araştırmalara dönen yazar, 1980’ler ve 1990’larda yapılan yayınların iki mesele etrafında döndüğünü tespit etmiştir: 1) Aleviliğin Türklük ve Kürtlükle ilişkisi, 2) Aleviliğin İslam’la ilişkisi. Araştırmacı, burada Aleviliğin iki kaynağı olarak kabul edilen sözlü gelenek ve yazılı eserler hakkında yapılan çalışmaların bazı hususlarda yeterli olmadığını vurgulamıştır. Yazar bugüne kadar yapılan çalışmaların sosyo-kültürel ve dinî bağlamdan kopuk bir şekilde ele alındığı, dolayısıyla da Aleviliğin inanç ve değerlerini tam olarak yansıtmadığı kanısındadır ve şiddetle kitap boyunca bu düşüncesini yinelemektedir. Öte yandan sadece sözlü gelenekler üzerine yoğunlaşan çalışmalar da yazılı kaynaklardan kopuk bir manzara oluşturur. Bu sebeple araştırmacı “Bizim araştırmamızda seçilen bölgedeki bütün Alevi köyleri taranarak sistematik bir derleme yapılmış, böylece sözlü ve yazılı Alevi hafızasının tam bir haritası çıkarılmıştır. Dolayısıyla bu proje hem ürettiği bilginin niteliği, hem de yöntemi bakımından alanda bir ilk olarak kabul edilebilir.” (s. 78) demektedir. Yazar, eserin hangi ihtiyaçlardan doğduğunu, neyi, niçin, nasıl yaptığını böylece açıklığa kavuşturmuştur. Birinci Bölüm’ün ikinci ana başlığı olan “Teorik Çerçeve”de “Alevi kimliğinin dönüşümü ve ortak referans problemi” genel hatlarıyla irdelenmiştir. Yazara göre, geleneksel Aleviliğin yaşadığı kırılmalarla Alevilik bilgisinde materyal, sosyo-politik, kültürel muhit gibi unsurlar kökten değişmiştir. Belirgin farklar maddelenip altlarına kısaca açıklamalar yapılarak durum Yıldırım tarafından aydınlatılmıştır. “1) Geleneksel Alevilik oluşum sürecini tamamlayıp nihai formunu ulaştırmıştır; modern Alevilik oluşum sürecinin henüz ortalarında olup teolojisi, kurumları, ana referansları ve kimlik unsurları bakımından nihai formuna ulaşmamıştır.” (s. 83) gibi geleneksel ve modern Alevilikteki radikal değişimler toplamda sekiz madde ile özetlemiştir. Daha sonra ele alınan bir başka konu, Alevilik çalışmalarında Aleviliğin temel inanç esaslarını, ibadet uygulamalarını ortaya koyan ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bir tanımın henüz yapılamamış olmasıdır. Yazar, kimlik unsurları için iki özelliğe sahip olunması gerektiğini vurgular: Tarihsel derinlik ve toplumsal genişlik. Araştırmacı, mevcut ürünün daha çok ikinci kriter üzerinden ilerlediğini, toplumsal genişlik ölçümü yaparak Alevilik ortak referanslarını belirlemeye çalıştıklarını ifade eder. Daha sonra Aleviliğin ortak referanslarını bilgi niteliği bakımından üç ana kategoride incelemiştir: a) Sözlü kültür içinde nesilden nesle aktarılan soyut bilgi, b) Ritüeller, dinî-toplumsal kuramlar, uygulamalar veya “hâl” bilgisi, c) Yazılı kaynaklar. Araştırmacı bu tasnife uygun olarak sahadan derlediği sözlü bilgiyi, değerlendirme aşamasında niteliği esas olarak iki ana kategoriye ayırır ve buna göre metinler hâlinde tasnif eder. Birinci kategoride Alevi kolektif belleğini oluşturan yarı tarihsel yarı mitolojik anlatılar bulunmaktadır. Bu anlatılar kolektif menkıbe şeklinde tasnif edildikten sonra daha geniş bir metinsel bütünlük içinde düzenlenir ve “Teoloji, Mitoloji, Tarih” başlıkları altında toplanır. İkinci kategoride Alevi toplumsal yapısıyla, dinî sosyal kurumlarla, ritüeller ve inanç pratikleriyle, önemli şahıslarla ve yakın geçmişle ilgili bilgiler yer almaktadır. Yazar, Birinci Bölüm’de mitleri konu ederken İkinci Bölüm’de ritleri yani birinci bölümdeki mitlerin eyleme dökülmüş hâllerini ele almaktadır. Üçüncü ana başlık olan “Yöntem”de bu eserin şimdiye kadar yapılan çalışmalardan farkı “bilgi evreni” belirlemek olduğu ve bunları tarayarak kapsayıcı sonuçlara ulaşmaya çalıştıkları belirtilir. Bilgi evreni yani saha çalışmalarında kolektif belleği oluşturmaya çalışırken yaşanan aşamalar, izlenen yollar, kısacası *Geleneksel Alevilik* eserinin/ürünün kamera arkası, mutfak sırları okuyucu ile paylaşılır.

Eserin en hacimli ve önemli kısmını oluşturan İkinci Bölüm, “Giriş: Maddi ve Kültürel Muhit” ile başlar, “Mitoloji, Teoloji, Tarih, Sistem, Ritüel, Kitap, Ekler” diye yedi gruba ayrılarak devam eder. Alevilikte sözlü kültür, hayatlarının her alanında baskın bir yapıya sahiptir. Bilgi üretme, saklama, aktarma sözlü kültürün içerisinde gelişmektedir. Alevilik toplumunun temel kodları, kolektif bellekte saklanarak nesilden nesle aktarılmaktadır. Bu araştırma da kolektif belleğin Alevi toplumunda merkezî bir rol oynadığının farkındadır ve bunları eserde sınırları çizili bir alanda ortaya koymaktadır. Çalışmada “Mitoloji: Alevi Kolektif Belleği” başlığı altında anlatılanlara göre, geleneksel Aleviliğin kolektif belleğini oluşturan menkıbeler, anlatılar (mitik anlatılar) belirli yerlerde yoğunlaşmıştır. Menkıbelerin çoğu varlığın, meleklerin, insanoğlunun yaratılışını anlatır. Bu menkıbeler çoğunlukla *Kur’an*’da anlatılanlara uyumluken bazıları Alevilik inancına has özellikleri, olağanüstülükleri de içinde barındırmaktadır. Menkıbelerin yoğunlaştığı ikinci bir tema, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt’in kerametleri ve faziletleridir. İslam tarihinden epizotlar da menkıbelerde, dolayısıyla kolektif bellekte önemli bir yer teşkil etmektedir.

Buradaki menkıbeler, Alevilik inancının temeline dair pek çok şeyi okuyucunun zihninde bir yere oturtmasında önemli bir yere sahiptir. Aralarda verilen menkıbelerle bilimin soğuk yüzü de bir nebze olsun yumuşatılmış gibidir.

Bu bölümün bir diğer ana başlığı “Teoloji: Alevi İnancının Temelleri”dir. Alevi dindarlığı ritüel ve pratik üzerine oturmuş bir dindarlıktır. Araştırmacı, Alevi inancının temellerini şu kavramlarla özetlenmiştir: 1) Nur-Soy-Silsile, 2) Hak-Muhammed-Ali, 3) İnsan, 4) Şeriat-Tarikat. Bu sistem, kutsal bilginin irsi olarak taşındığı düşüncesindedir. İnançlarına göre ilk yaratılışta Allah’ın nurunun bir parçası seçkin zümreye verilmiş ve bu nur irsi olarak yüzyıllarca taşınmıştır. Muhammed-Ali’den sonra kutsal bilgi On İki İmam’a, daha sonra da mürşitlik görevi imamlar soyu olan dedelere kalmıştır. Alevi geleneğinde İslam yorumu şeriat ve tarikat olmak üzere ikiye ayrılır. Şeriatı reddetmezler, hatta Hz. Peygamber ile özdeşirler. Fakat Hz. Peygamber’den sonra şeriatın bozulduğunu savunurlar. Tarikatı ise Hz. Ali ile bağdaştırırlar; hatta menkıbelerinde Hz. Peygamber’in veda haccından sonra Hz. Ali’yi vasi olarak ilan ettiğini, bazı menkıbelerde de yazılı olarak ilan edecekken bir tartışma çıktığını ve sonrasında yazamadığını anlatırlar. Bu yüzden doğru yolu, Hz. Ali ile devam eden yol olarak görürler.

Alevilerin tarihe, özellikle de İslam tarihine bakışlarında kendine özgü birtakım farkları görmek mümkündür. Araştırmacı, Alevilerin tarih anlayışlarını “Tarih: Alevi Belleğinde Geçmiş” başlığı altında incelemiştir. Kolektif belleği oluşturan menkıbeler incelendiğinde önemli bir kısmının tarih ve geçmiş algısını inşa etmek için olduğu görülmüştür. Bu tarihin mitolojik nitelikli bir geçmiş olduğu çok aşikârdır. Bunun sebebi de kolektif bellekte tutunmanın en kolay yollarından biri olmasıdır. Alevi tarihinin kurucu dönemleri üç dönemdir: 1) Âdem ve yaratılış, 2) Muhammed-Ali, Ehl-i Beyt ve İslam’ın doğuşu, 3)Hacı Bektaş-ı Veli, ocak ataları ve ocakların kuruluşu.

Saha çalışmalarından derlenen bilgilerin önemli bir kısmının geleneksel Alevi toplumunun sosyal yapılanması, dinî örgütlenmesi ve kurumları hakkında olduğu görülmüştür. Bu bilgiler “Sistem: Toplum Düzeni ve Otorite İlişkileri” başlığı altında özetlenmiştir. Aleviliğin dinî toplumsal sisteminin temeli dedelik ve talipliktir. Soy ilkesi gereğince Aleviler iki ana bölüme ayrılmıştır. Dedeler, Ehl-i Beyt nesli olarak bilinir ve kutsal bilgi taşıyıcıları, anlatıcılarıdır. Dedelere bağlanan ve Ehl-i Beyt nesli olmayanlar ise talip olarak adlandırılmıştır. Dedelik, soyla belirlenir ve kurucu atasının ismini taşır. Alevi toplumunun dinî düzeyini belirleyen önemli etmenlerden birisi de Hacı Bektaş-ı Veli soyundan geldiği söylenen Çelebi ailesidir. Bu aile ocaklar üzerinde manevî otorite olarak kabul edilir. Geleneksel Aleviliğin toplum yapısının ve inanç sisteminin merkezinde yer alan kurumlardan biri de musahipliktir. Musahiplik, dedelikten sonra geleneksel Alevi sisteminin taşıyıcılığını yapan kurumdur.

Geleneksel toplumların kurgusu mitlerden oluşur. Çünkü mitler varoluşu, evreni yöneten hakkında bilgi sahibi olma ihtiyacımızı ve bazı durumları anlamlandırmamızı, tarihi oluşturmamızı sağlar. Böylece kolektif bellekte yüzyıllar boyunca kalıcı olmasını sağlarız. Rit de toplumların kurgusunu sağlamakta en önemli ikinci etmendir. Tüm bilgilerin yüklendiği kolektif bellekte mitler ve ritler saklanır. Geleneksel Alevi toplumunda mitlerin eyleme dönüştüğü çok önemli ritüeller vardır. Yazar, bu bilgileri “Ritüel: İbadetler ve İnanç Uygulamaları” başlığı altında verir. Alevilerin ritüel sisteminin merkezinde cem ibadeti yer almaktadır. Aleviler için cem, aslında ibadetten de öte, çok farklı bir ritüeldir. Dinî-toplumsal sistemin bütün sembollerini içinde barındıran eylemler kompozisyonudur. Cemler kendi içinde gruplara ayrılır. En önemlileri ise görgü cemidir. Çünkü bu cem, dinî-sosyal sistemi ayakta tutan bir iskelet gibidir. Farklı amaçlara dönük cemler de vardır. Bunlara “Musahiplik Cemi, Düşkün Kaldırma Cemi, Birlik Cemi, Hızır Cemi, Cumalık Cemi” vb. örnek verilebilir. Cem dışındaki önemli Alevi ibadetleri, ziyaret (türbe) ve kurban ritüelleridir. Alevilik inancında kurban kesmek, adamak Allah ile erenler ve evliyalarla temasa geçmenin aracı olarak görülür. Ziyaret ibadeti de aynı amaca hizmet etmektedir.

Alevi inanç sisteminin gövdesi, sözlü kültürle oluşturulmuştur. Fakat bu, Alevilerin yazılı kaynakları olmadığı anlamına gelmez. Alevi köyleri yalıtılmış, kapalı yapıya sahip olması ve genelde dağlık yerlerde yaşam sürmelerinden dolayı kurumsallaşmış eğitim mekanizmalarından yoksun kalmışlardır. Eskiden Alevi köylerinde cami varmış ve dolayısıyla imam da mevcutmuş. Eski imamlar çocuklara okuma yazma öğretirlermiş. Böylece az da olsa yazılı kaynak ortaya koyabilme şansı bulmuşlardır. Araştırmacılar tarafından saha çalışmalarında kaynak kişilere yazılı eserlerle ilgili soru

sorulmuş ve izin verdikleri ölçüde derlenen bilgilerden bir katalog hazırlanmıştır. Hazırlanan katalog üzerinden Alevilik inancının yazılı kaynakları araştırmacı tarafından “Kitap: Aleviliğin Yazılı Hafızası” bölümünde kısaca tasnif edilip değerlendirilmiştir. Sahada en çok karşılaşılan yazılı eser *Kur'an-ı Kerim* olmuştur. Daha sonra karşılaşılan en yaygın eserler *Faziletname*, *Buyruk* ve *Maktel-i Hüseyin (Kumru)* olmuştur. Destanlar, divanlar, cönkler, risaleler, *Hüsniye*, *Makalat*, *Velayetname-i Hacı Bektaşî Veli* gibi eserlerle de karşılaşılmıştır. Bu bölümden sonra gelen “Sonuç” kısmında eserin tamamı özetlenmiş, modern Aleviliğin doğuşundan bahsedilmiş ve çalışmada yazarın dikkatini çeken bazı hususlara değinilmiştir.

Saha çalışmalarında derlenen menkıbeler -hepsi değil-, ekiplerin ellerinde atölye çalışmalarından geçtikten sonra kitabın içerisinde “Ekler: Kolektif Menkıbe Örnekleri” başlığı altında toplanmıştır. Hemen ardından gelen “Kaynakça” ve “Dizin” ile kitap sona ermektedir.

Geleneksel Alevilik, Alevilik inancına dair birçok yanlış bilineni düzeltmiş, pek çok gizi aşikâr etmiştir. Bu yönüyle alandaki önemli bir eksiği giderecek niteliklere sahiptir. Yıldırım'ın bu çalışması, Alevilik içerisinde netliğe kavuşamamış bazı konulara getirdiği açıklamalarla Alevilik çalışmalarına yeni kapılar ve ufuklar açacaktır. Okunması dileğiyle...